

Araştırma makalesi

Research article

Hemşirelik Öğrencilerinin Homofobik Tutumu, Empatik Becerileri ve Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi

Pınar ÇİÇEKOĞLU ÖZTÜRK¹, Songül DURAN²

ÖZ

Amaç: Bu çalışmanın amacı hemşirelik öğrencilerinin homofobik tutumunu, empatik beceri düzeylerini ve etkileyen faktörleri incelemektir.

Gereç ve Yöntem: Tanımlayıcı tipte olan bu çalışma Eylül 2018-Ocak 2019 tarihleri arasında, iki farklı üniversitenin hemşirelik bölümünde eğitim gören 545 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Veriler; Tanıtıcı Özellikler Bilgi Formu, Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeği ve Empatik Beceri Ölçeği-B Formu ile toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde; tanımlayıcı istatistikler (ortalama, standart sapma, sayı, yüzde), Bağımsız örneklem t- testi, tek yönlü varyans analizi ve Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırmaya katılan öğrencilerin %71.4'ü kadın olup yaş ortalaması 20.02±1.47'dir. Öğrencilerin %51'inin Lezbiyen Gey Biseksüel Transseksüel (LBGT) kavramını doğru bildiği ve bu kavram içinde %60.6'sının homoseksüellik kavramını doğru açıkladığı belirlenmiştir. Öğrencilerin Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeği toplam puan ortalaması 98.44±23.19'dur ve erkek, Doğu Anadolu bölgesinden gelen, LGBT kavramını yanlış bilen öğrencilerin homofobik tutumlarının daha fazla olduğu saptanmıştır (p<0.05). Öğrencilerin Empatik Beceri Ölçeği-B Formu toplam puan ortalaması 138.23±15.46 dir ve LGBT bir hastaya sunacağı hemşirelik yaklaşımı ile heteroseksüel bir hastaya sunacağı hemşirelik yaklaşımının aynı olduğunu düşünen öğrencilerin daha empatik olduğu saptanmıştır (p<0.05).

Sonuç: Geleceğin sağlık bakım vericileri olan hemşirelik öğrencilerinin yüksek homofobik tutuma, orta düzeyde empatik beceriye sahip oldukları ve empatik becerinin homofobik tutumu etkilemediği sonucuna varılmıştır.

Anahtar kelimeler: Empatik beceri, etkileyen faktörler, hemşirelik öğrencisi, homofobi

ABSTRACT

Examining Nursing Students' Homophobic Attitudes, Empathic Skills, and Affecting Factors

Aim: This study aims to examine the homophobic attitudes and empathy skill levels of nursing students and the influencing factors.

Material and Methods: This descriptive study was conducted with 545 students studying nursing departments at two universities between September 2018 and January 2019. The data were collected using a Descriptive Characteristics Information Form, Hudson & Ricketts Homophobia Scale, and the Empathic Skill Scale (Form B). Descriptive statistics (mean, standard deviation, number, percentage), student t-test, one-way analysis of variance, and Pearson correlation analysis were used to evaluate the data.

Results: 71.4% of the students participating in the study were women, and the mean age was 20.02±1.47 years. It was determined that 51% of the students knew the concept of Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender (LGBT) correctly, and 60.6% of them perfectly explained the concept of homosexuality. The students' Hudson & Ricketts Homophobia Scale total mean score was 98.44±23.19. It was determined that male students, students from the Eastern Anatolian region, and students who misunderstood the concept of LGBT had more homophobic attitudes (p<0.05). The students' Empathic Skills Scale-B Form total score average is 138.23±15.46. It was determined that the students who thought that the nursing approach they would offer to an LGBT patient and the nursing approach they would provide to a heterosexual patient were the same were more empathetic (p<0.05).

Conclusion: It was concluded that nursing students, who are the health care providers of the future, have high homophobic attitudes, moderate empathic skills, and empathic skills do not affect homophobic attitudes.

Keywords: Empathic skill, homophobia, influencing factors, nursing student

¹Dr. Öğr. Üyesi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Fethiye Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Muğla, Türkiye, E-mail: pcicek78@hotmail.com, Tel: +90 252 211 5127, ORCID: 0000-0003-3738-7248

²Doç. Dr., İzmir Demokrasi Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Sağlık Bakım Hizmetleri Bölümü, İzmir, Türkiye, E-mail: songul.duran@gmail.com, Tel: +90 232 260 1001, ORCID: 0000-0002-2565-7784

Geliş Tarihi: 06 Kasım 2021, Kabul Tarihi: 26 Mayıs 2022

Atıf/Citation: Çiçekoğlu Öztürk P, Duran S. Hemşirelik Öğrencilerinin Homofobik Tutum, Empatik Becerileri ve Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi 2022;9(2):207-215. DOI: 10.31125/hunhemsire.1167331

GİRİŞ

LGBT; Lezbiyen, gey, biseksüel, transseksüel olarak tanımlanan ve bireylerin cinsel yönelim, cinsiyet ve toplumsal cinsiyetine atıfta bulunan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır¹. Literatürde bireyin cinsel yöneliminin karşı cinsiyetten bir bireye yönelik olması heteroseksüellik, aynı cinsiyetten bir bireye yönelik olması homoseksüellik, hem kadın hem erkek bireylere yönelik olması ise biseksüellik olarak ifade edilmektedir. Erkek homoseksüel bireyler için gey kadın homoseksüel bireyler için ise lezbiyen, cinsiyet olarak bireyin kendini yanlış bedende hissetmesi, istediği cinsiyete ilişkin bedene sahip olmak ve yaşamak için yoğun istek duyması için ise transseksüellik kavramı kullanılmaktadır².

Amerikan Psikiyatri Birliği'nin (APA) "hastalık" olarak tanımlanan "eşcinselliği" Mental Bozuklukları Tanılama El Kitabından (DSM-5)³, Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) Uluslararası Hastalık Sınıflandırma Listesinden (ICD-10)⁴ çıkarma kararı, toplumun ve psikolojinin eşcinsellik anlayışını yeniden şekillendirmeye başlamıştır. APA eşcinselliğin alternatif bir yaşam tarzı olduğunu ve iyileştirilmesi gereken bir hastalık yerine cinsel kimliğin bir çeşidi olarak kabul edilmesini gerektirdiğini vurgulamaktadır⁵.

Fakat mevcut yasal düzenlemelere rağmen toplumların kültürel ve dini inançları, ahlaki değer yargıları, heteroseksist anlayışın kabul görmesi, damgalama, bireylerin ön yargıları ve konu ile ilgili yanlış ve eksik bilgileri nedeniyle LGBT bireylere karşı olumsuz tavırlar sergilenmeye devam etmektedir⁶.

Homofobi, eşcinsel bireylere karşı duyulan nefret, korku, takınılan olumsuz tutum ve davranışlar ile eşcinsellik ilgili olumsuz inançları tanımlamaktadır ve heteroseksüel yönelimin dışındaki yönelimlerin yok edilmesi ya da gizli kalması görüşünü savunmaktadır^{7,8}. Homofobik tutum ve davranışlar bireysel düzeyde; damgalanma, ayrımcılığa maruz kalma ve dolayısı ile dışlanma, toplumsal düzeyde ise istihdam ve barınma sorunları başta olmak üzere sağlık ve sosyal hizmetlere ulaşmalarını engelleyen, yaşam hakkı ihlaline kadar giden yok sayılma şeklinde kendini göstermektedir⁹. Kuşaktan kuşağa aktarılan heteroseksist anlayış homofobik tutumların daha güçlü olmasının yanı sıra homoseksüel bireylerin toplumdan izole olmasını da beraberinde getirmektedir¹⁰.

Avrupada eşcinsel bireylere yönelik ayrımcılığın etnik köken farklılığına dayalı ayrımcılık, yaşlı bireylere yönelik ayrımcılık ve engelli bireylere yönelik ayrımcılıktan sonra yaygınlıkta dördüncü sırada yer aldığı bildirilmektedir¹¹. LGBT bireyler dünyadaki çoğu ülkede^{12,13} olduğu gibi Türkiye'de de dezavantajlı gruplar arasındadır¹⁴⁻¹⁸. Son yıllarda modernleşmenin başlamasıyla birlikte kültürel yapı değişmiş olsa da, toplumsal cinsiyet rolleri ve cinsellikle ilgili geleneksel değerler ve normlar farklı cinsel yönelimlere sahip bireylere yönelik tutumları olumsuz etkilemektedir¹⁶. Dolayısıyla LGBT bireyler eğitim, istihdam, barınma ve sağlık başta olmak üzere hayatlarının birçok alanında ayrımcılık, damgalanma ve şiddete maruz kalabilmektedir¹⁹. Bu durum onların toplumda kimliklerini gizlemelerine neden olmaktadır, bu nedenle Türkiye'de

LGBT grubunun nüfusu kesin olarak bilinmemektedir. Gayri resmi veri kaynaklarına göre Türkiye'de yaklaşık 3 milyon LGBT birey olduğu tahmin edilmektedir¹⁶.

Bu toplumda yetişen toplumun kültürel ve dini değerlerini benimseyen hemşirelerin de eşcinsellere yönelik tutumları toplumsal tutumu yansıtmaktadır²⁰. Türkiye'deki alan yazında öğrenci hemşireler ile yapılan çalışmalar, öğrencilerin de eşcinsel bireylere yönelik tutumlarının olumsuz olduğunu göstermiştir^{10,15,21-24}.

Sağlık hizmetlerinde son dönemde hasta merkezli bakım ve LGBT hastaların ihtiyaçlarına dikkat edilmesi önemli bir konu olmakla birlikte hemşireler ve diğer sağlık çalışanlarının bu konuda yeterli eğitime sahip olmadığı belirtilmektedir²⁵. Hemşireler, sağlık sisteminde hizmet alan bireylerle en çok zaman geçiren ve iletişim halinde olan sağlık profesyonelleri arasında yer almaktadır. Hemşirelerin eşcinsel bireylere yönelik olumsuz tutumları, bu bireylere verdikleri bakımın kalitesini olumsuz yönde etkileyebilir²⁰. Bunun sonucunda bu bireylerin ihtiyaç duydukları ve hak ettikleri kişisel ve kapsamlı bakımı almaları mümkün olmayabilir.

Empati önyargılı düşünce kalıplarını ve tutumları değiştirilmede kritik öneme sahiptir. Empati (yani, başkalarının hissettiklerine benzer veya uyumlu bir şeyi anlama ve hissetme kapasitesi), bireylerin cinsel azınlıkların ayrımcılığa uğradıklarında ne hissettiğini anlamasına teşvik ederek homofobik tutum ve davranışların önlenmesinde yardımcı olabilir²⁶. Literatürde empatinin daha fazla yardımcı olma davranışı ve daha düşük önyargı ile ilişkili olduğu belirtilmiştir²⁷. Hemşirelerin cinselliği değerlendirebilmesi için konuya ilişkin pozitif bir tutuma sahip olmaları, cinsel konularda kendilerini rahat hissetmeleri, etkili iletişim becerilerinin olması, farklı cinsel yönelimlere saygı duymaları önemlidir²⁸. Hemşirelik öğrencileri ile yapılan bir çalışma, empatik eğilim ile homofobik tutum arasında bir ilişki saptamamış ancak öğrencilerin bu tür bireylere yönelik tutumlarının %14.3'ünün (R²=0.143) empati ve damgalama eğilimlerine bağlanabileceğini göstermiştir²⁹.

Sağlık profesyonellerinin, bakımda eşitlikçi ve kapsayıcı bir yaklaşımla olumlu sağlık deneyimleri yaratabilmeleri için eğitim yaşamlarında empatik beceri kazanmaları gerekir. LGBT hasta ve hemşire arasındaki iletişimin gelişmesi, terapötik iş birliğinin kurulabilmesi, hastanın deneyimlerini rahat bir şekilde ifade edebilmesi için hemşirenin empatik beceriye sahip olması önemlidir. Terapötik hemşire-hasta ilişkilerinin özü olan empati, insanların, özellikle de dezavantajlı ve damgalanmış nüfus gruplarına ait olan hastaların sağlık ihtiyaçlarını anlamada esastır.

Araştırmanın Amacı

Sağlık profesyonelleri yetiştiren kurumların öğrencilerin homofobik tutumlarını belirlemeleri, cinsel yönelimler konusunda farkındalık yaratmaları ve cinsel sağlık konusunda kapsamlı eğitimler vermeleri önerilmektedir ancak Türkiye'de bu konuda sınırlı araştırma bulunmaktadır. Bu nedenle, bu araştırmanın odak noktası, hemşirelik öğrencileri arasında homofobinin yaygınlığını, öğrencilerin empatik beceri düzeylerini belirlemek ve

homofobik tutum ile empatik beceri arasındaki ilişkiyi incelemektir.

Araştırma Soruları

1. Hemşirelik öğrencilerinin tanıtıcı özelliklerinin homofobik tutum ve empatik beceri düzeyleriyle ilişkisi var mıdır?
2. Hemşirelik öğrencilerinin homofobik tutum ve empatik becerileri düzeyleri arasında ilişki var mıdır?

GEREÇ ve YÖNTEM

Araştırmanın Türü

Bu çalışma, ilişkisel tarama modeli kullanılarak tanımlayıcı tipte yapılmıştır.

Araştırma Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Türkiye'nin İç Anadolu Bölgesi'nde eğitim yapan bir sağlık bilimleri fakültesinin hemşirelik bölümü öğrencileri (N=420) ile Marmara Bölgesi'nde eğitim yapan bir sağlık yüksekokulu hemşirelik bölümü öğrencileri (N=350) oluşturmuştur. Örneklem seçimine gidilmeyen araştırmada, gönüllü olan tüm öğrencilere ulaşılmaya çalışılmıştır. İç Anadolu bölgesinde eğitim alan (n=295) ve Marmara bölgesinde eğitim alan (n=250) toplam 545 öğrenci örneklemi oluşturmuştur (Cevaplanma oranı: %70.77).

Veri Toplama Araçları

Tanıtıcı Özellikler Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından hazırlanan ve öğrencilerin kişisel ve LGBT'ye ilişkin bilgilerini belirlemeye yönelik 15 adet sorudan oluşmaktadır.

Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeği (HRHÖ): Hudson ve Ricketts (1980) tarafından eşcinsel bireylere yönelik tutumları değerlendirmek amacıyla geliştirilen 25 maddelik bir öz değerlendirme ölçeğidir³⁰. Ölçek Sakallı ve Uğurlu (2001) tarafından Türkçe'ye uyarlanarak 24 maddelik son halinin Cronbach Alpha = .94 ile yüksek güvenilirliğe sahip bulunmuştur. Ölçekte her bir madde 6 (tamamen katılıyorum) ile 1 (hiç katılmıyorum) arasında derecelendirilmekte ve alınan yüksek puanlar, yüksek homofobi düzeyine işaret etmektedir. Ölçekte yer alan 5, 6, 8, 10, 11, 13, 17, 18, 23 ve 24. maddeler tersine çevrilerek toplam puan hesaplanmaktadır³¹.

Empatik Beceri Ölçeği-B Formu (EBÖ): Dökmen (1988) tarafından geliştirilen Empatik Beceri Ölçeği-B formu, günlük yaşamla ilgili altı ayrı senaryodan oluşmaktadır. Verilen her bir senaryonun altında, bu durumdaki kişiye söylenebilecek 12 empatik olan ve olmayan tepki cümlesi yer almaktadır. Bireylerin 12 tepki cümlelerinin içinden birinci önemli, ikinci önemli, üçüncü önemli ve dördüncü önemli tepkileri bulmaları beklenmektedir. Bireylerin her bir probleme ilişkin seçtikleri 4 tepki puanlanmakta ve her biri için bir ile on arasında değişen puanlar verilmektedir. Katılımcılar Empatik Beceri Ölçeği toplam puanından en yüksek 219 en düşük 62 puan alabilirler ve puan artışı empati becerisinin yüksek olduğunu göstermektedir³². Ölçeğin geçerliliği ve güvenilirliği Dökmen tarafından yapılmış ve Cronbach alfası .91 bulunmuştur. EBÖ puanlarının yorumlanmasında şu sınıflama dikkate alınmıştır: 62-113 puan arası: Düşük düzey empati becerisi,

114-167 puan arası: Orta düzey empati becerisi 168-219 puan arası: Yüksek düzey empati becerisi³³.

Veri Toplama Araçlarının Uygulanması

Araştırmaya ilişkin veriler araştırmacılar tarafından oluşturulan öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine yönelik bilgi formu, Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeği ve Empatik Beceri Ölçeği-B formu ile Eylül 2018-Ocak 2019 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırmaya katılmaya gönüllü olan öğrencilere araştırmanın amacı ve veri toplama formları hakkında bilgi verilmiş, sözel onamları alınmıştır. Veri toplama formu okul ortamında yüz yüze uygulanmış ve öğrencilerin formu doldurması yaklaşık 12 dk sürmüştür.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi IBM SPSS 20.0 (IBM Corp., Armonk, NY, USA) paket programı ile yapılmış ve tanımlayıcı istatistiklerden ortalama, standart sapma, sayı ve yüzde kullanılmıştır. Verilerin normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov Smirnov testi ile test edildi ve verilerin normal dağılım göstermesi nedeniyle ikili grupların karşılaştırılmasında Bağımsız örneklem t-testi, üç ve daha fazla grupların karşılaştırılmasında ise bağımsız örneklem tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişki Pearson korelasyon analizi ile belirlenmiş ve p<0.05'in altındaki değerler anlamlı kabul edilmiştir.

Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırmanın yürütülebilmesi için Trakya Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulundan 03.09.2018 tarih ve 14/15 karar numarası ile etik kurul onayı alınmıştır. Çalışmanın uygulanabilmesi için araştırmanın yapılacağı okulların yönetiminden uygulama izni alınmıştır. Ölçeklerin araştırmamızda kullanılması için ölçek sahiplerinden e-posta yolu ile yazılı izin alınmıştır. Araştırmada Helsinki bildirgesine uyulmuştur.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın verileri yalnızca çalışmanın yapıldığı üniversitelerde eğitim gören hemşirelik bölümü öğrencilerinin görüşleriyle sınırlı olduğundan, sonuçlar örneklem dışına genellenemez. Araştırma tasarımına bağlı olmaksızın, bu üniversitelerin hemşirelik bölümündeki öğrencilerin tamamının araştırmaya katılmak istememesi de araştırmanın sınırlılığı olarak düşünülmüştür.

BULGULAR

Araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin tanımlayıcı özelliklerini incelediğimizde; öğrencilerin yaş ortalaması 20.02 ± 1.47 ve %71.4'ü kadın, %35'i 1.sınıfa devam etmektedir. Öğrencilerin %24'ü İç Anadolu bölgesindeki yer alan şehirlerden birinde doğup büyümüş, %54.3'ü kentsel bir aile yapısına sahiptir ve %72.2'si bir dine inandığını ve bu dinin bazı gereklerini yerine getirdiğini ifade etmiştir. Öğrencilerin %64.6'sı LGBT terimini duyduğunu ifade etmiş fakat açılımının ne olduğunu yazılması istendiğinde ise sadece %51'inin LGBT kavramını doğru bildiği saptanmıştır. Aynı şekilde öğrencilerin %60.6'sı homoseksüellik, %38.2'si biseksüellik ve %44.8'i transseksüellik kavramını doğru tanımlamıştır. Öğrencilerin %11.9'unun homoseksüel, %8.3'ünün biseksüel, %13.8'inin transseksüel olan bir birey ile tanışıklığı vardır. Öğrencilere LGBT bir hastaya bakım verme durumunda hemşirelik yaklaşımlarının nasıl olacağı

sorulduğunda %42.6'sı anladığını belli etmeden bakımı sürdüreceğini, %6.1'i ise tedavi ve bakım yaklaşımını olumsuz yönde değiştireceğini ifade etmiştir. Öğrencilerin %21.7'si homoseksüalitenin nedenini bireyin tercihi, %20.7'si hormonal nedenler ve %16.9'u psikolojik sorunlardan kaynaklandığını ifade etmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Tanıtıcı Özellikleri

Özellikler	n	%
Yaş ortalaması	20.02 ± 1.47	
Cinsiyet		
Kadın	389	71.4
Erkek	156	28.6
Sınıf		
1.sınıf	194	35.0
2.sınıf	140	25.7
3.sınıf	105	19.3
4.sınıf	109	20.0
Yaşadığı bölge		
İç Anadolu bölgesi	131	24.0
Güneydoğu Anadolu bölgesi	96	17.6
Marmara bölgesi	85	15.7
Karadeniz bölgesi	72	13.2
Akdeniz bölgesi	65	11.9
Doğu Anadolu bölgesi	55	10.1
Ege bölgesi	41	7.5
Aile yapısı		
Kır kökenli	116	21.3
Kırdan kente göç eden	133	24.4
Kentli	296	54.3
LGBT terimini duyma		
Evet	352	64.6
Hayır	193	35.4
LGBT kavramını bilme		
Doğru biliyor	278	51.0
Yanlış biliyor	267	49.0
Homoseksüellik		
Doğru biliyor	330	60.6
Yanlış biliyor	215	39.4
Biseksüellik		
Doğru biliyor	208	38.2
Yanlış biliyor	337	61.8
Transseksüellik		
Doğru biliyor	244	44.8
Yanlış biliyor	301	55.2
Homoseksüel tanıdık		
Yok	346	63.5
Var	65	11.9
Bilmiyorum	134	24.6
Biseksüel tanıdık		
Yok	331	60.7
Var	45	8.3
Bilmiyorum	169	31.0
Transseksüel tanıdık		
Yok	327	60.0
Var	75	13.8
Bilmiyorum	107	19.6
Cevap vermeyen	36	6.6
LGBT bireye hemşirelik bakımı verme		
Anladığımı belli etmeden bakımımı sürdürürdüm	232	42.6
Hastanın cinsel yönelimi ile ilgili konuşabilir ve eşitlikçi bir bakım sürdürürdüm	168	30.8
Tedavi ve bakım yaklaşımını değiştirdim (olumsuz yönde)	33	6.1
Nasıl bir yaklaşım sergileyeceğimi bilmiyorum	112	20.5
Homoseksüellik nedeni		
Bireyin tercihi	118	21.7
Hormonlar	113	20.7
Psikolojik sorunlar	92	16.9
Çevre ve arkadaş etkisi	59	10.8
Ailevi nedenler	14	2.6
Medyanın etkisi	65	11.9
Fikrim yok	84	15.4
Toplam	545	100.0

Erkek olma, ikinci sınıfta eğitim görme, Doğu Anadolu bölgesinden gelme, LGBT terimini daha önce duyma ile homofobik tutum puanı arasında anlamlı ilişkili olduğu saptanmıştır (Tablo 2). Ayrıca LGBT kavramını yanlış bilen, homoseksüel bir bireyle tanışıklığı olmayan, çevresinde biseksüel ve transseksüel bir birey olup olmadığını bilmeyen, LGBT bir bireye hemşirelik bakımı verirken anladığını belli etmeden bakımını sürdüren ve homoseksüalitenin nedeninin hormonlar olduğunu düşünen öğrencilerin daha yüksek homofobik olduğu ve farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($p<0.05$).

Öğrencilerin tanımlayıcı özellikleri ile EBÖ aldıkları toplam puan ortalamaları karşılaştırıldığında; kadın, dördüncü sınıfta eğitimine devam eden, karadeniz bölgesinden gelen, LGBT terimini daha önce duyan ve LGBT kavramını yanlış bilen öğrencilerin daha yüksek empatik beceriye sahip olduğu belirlenmiştir. Homoseksüel bir bireyle tanışıklığı olan, çevresinde biseksüel ve transseksüel bir birey olup olmadığını bilmeyen, LGBT bir bireye hemşirelik bakımı verirken cinsel yönelimi ile ilgili hastayla rahatça konuşabileceğini eşitlikçi bir bakımı sürdürebileceğini ifade eden ve homoseksüalitenin nedeninin çevre ve arkadaş etkisi olduğunu düşünen öğrencilerin daha yüksek empatik beceriye sahip olduğu ve farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($p<0.05$) (Tablo 2).

Tablo 2. HRHÖ ve EBÖ Puan Ortalamalarının Öğrencilerin Tanıtıcı Özellikleri ile Karşılaştırılması

Değişken	n	HRHÖ Toplam Ort±SS	EBÖ Toplam Ort±SS
Cinsiyet			
Kadın	389	96.98±22.75	138.77±14.37
Erkek	156	102.09±23.92	138.01±17.92
t		-2.337	-.520
p		.020*	.603
Sınıf			
1.sınıf	194	96.02±23.15	135.89±15.32
2.sınıf	140	103.38±24.70	138.75±15.22
3.sınıf	105	97.68±21.87	139.82±15.41
4.sınıf	109	97.07±21.80	140.11±15.73
F		3.009	2.437
p		.030	.064
Nereli			
İç Anadolu bölgesi	131	103.70±26.26	138.00±13.18
Güneydoğu Anadolu bölgesi	96	106.03±24.11	135.05±16.49
Marmara bölgesi	85	86.55±10.93	140.20±15.70
Karadeniz bölgesi	72	94.08±23.35	140.62±15.01
Akdeniz bölgesi	65	91.69±18.84	136.75±15.66
Doğu Anadolu bölgesi	55	106.12±24.11	139.85±14.64
Ege bölgesi	41	96.60±20.60	138.29±13.18
F		9.823	1.405
p		.000**	.210
LGBT terimini duyma			
Evet	352	93.60±22.60	138.72±15.13
Hayır	193	107.27±21.64	137.33±16.04
t		-6.858	1.006
p		.000	.315
LGBT kavramını bilme			
Doğru biliyor	278	91.50±19.87	137.98±15.17
Yanlış biliyor	267	105.67±24.20	138.49±15.77
t		-7.488	.384
p		.000**	.701
Homoseksüel tanıdık			
Yok	346	101.62±23.70	137.71±15.72
Var	65	85.15±18.42	141.55±14.06
Bilmiyorum	134	96.69±21.52	137.94±15.32
F		15.043	1.719
p		.000**	.180

Tablo 2. HRHÖ ve EBÖ Puan Ortalamalarının Öğrencilerin Tanıtıcı Özellikleri ile Karşılaştırılması (devamı)

Değişken	n	HRHÖ Toplam Ort±SS	EBÖ Toplam Ort±SS
Biseksüel tanıdık			
Yok	331	99.78±23.02	137.73±15.23
Var	45	83.00±19.14	137.44±15.76
Bilmiyorum	169	99.92±23.10	139.40±15.84
F		11.295	0.716
p		.000**	.489
Transseksüel tanıdık			
Yok	327	98.95±23.75	137.07±15.22
Var	75	84.48±14.40	140.41±12.84
Bilmiyorum	107	110.15±23.21	140.88±16.60
Cevap vermeyen	36	88.11±9.11	136.33±18.03
F		23.216	2.364
p		.000**	.070
LGBT bireye hemşirelik bakımı verme			
Anladığımı belli etmeden bakımı sürdürürdüm	232	108.59±25.30	139.04±15.62
Hastanın cinsel yönelimi ile ilgili konuşabilir ve eşitlikçi bir bakım sürdürürdüm	168	92.39±20.45	140.60±14.67
Tedavi ve bakım yaklaşımını değiştirdim(olumsuz yönde)	33	96.66±24.97	138.54±13.57
Nasıl bir hemşirelik yaklaşımı sergileyeceğimi bilmiyorum	112	86.12±8.93	133.34±16.18
F		26.502	3.490
p		.000**	.016*
Homoseksüellik nedeni			
Bireyin tercihi	118	89.43±23.26	139.64±13.79
Hormonlar	113	103.29±24.32	139.64±15.73
Psikolojik sorunlar	92	98.45±19.90	137.61±14.32
Çevre ve arkadaş etkisi			
Ailevi nedenler	59	98.72±24.65	141.20±18.53
Medyanın etkisi	14	86.21±6.82	123.71±11.69
Fikrim yok	65	89.60±6.04	135.26±14.54
F	84	113.26±24.73	137.64±16.11
p		13.332	3.266
		.000**	.004**

*p <.05, **p <.01 t: iki bağımsız grupta student t testi

F: üç ve üzeri gruplarda tek yönlü varyans analizi (ANOVA)

Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeği toplam puanı ile Empatik Beceri Ölçeği-B Formu toplam puanı arasında negatif korelasyon olduğu belirlenmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. HRHÖ ve EBÖ Toplam Puanlarının Korelasyonu

Değişkenler		EBÖ
HRHÖ	Pearson Correlation	-.023
	p	.585
	n	545

TARTIŞMA

Cinsel yönelimi heteroseksüel olmayan bireylere yönelik homofobik tutum ve davranışlar tüm dünyada oldukça yaygındır. Homofobik tutumlar LGBT bireylerin depresyon, alkol ve madde kullanımı gibi psikolojik sorunlar yaşamalarına neden olabilmekte, hatta onları intihara kadar sürükleyebilmektedir³⁴. Hem fiziksel hemde ruhsal bir çok sorun nedeniyle sağlık sistemine giren LGBT bireylere karşı sağlık profesyonellerinin göstereceği homofobik tutumlar ise onları sağlık hizmeti almaktan

alıkoymaktadır³⁵. Geleceğin sağlık sunucularından biri olan hemşirelik öğrencilerinin "Yüklenmiş olduğum sorumlulukların bilincinde, geliştirdiğim anlayış ve becerilerimle, herhangi bir ırk, inanç, siyasal veya sosyal düzen ayrımı gözetmeksizin..., bakımım altındaki hastaların, bütün değer ve dini inançlarına saygı duyacağıma ..."³⁶ diyerek başlayacakları mesleki yaşamda homofobik tutum sergilemeden önyargılarından arınarak LGBT bireylere karşı profesyonel bir yaklaşım serilemeleri önemlidir.

Öğrencilerin cinsiyetleri ile HRHÖ aldıkları toplam puan ortalamaları karşılaştırıldığında; erkek öğrencilerin kadın öğrencilerden daha homofobik olduğu belirlenmiştir. Literatürde cinsiyetin homofobik tutum üzerinde etkisinin olmadığını gösteren araştırmaların^{20,37,38} yanı sıra erkeklerde daha yüksek olduğunu bildiren çalışmalar oldukça fazladır^{7,10,22,24,39,40}. Erkek egemen toplumlarda olumsuz kalıp yargıların ve homofobinin daha fazla olduğu, erkek cinsiyetinde olanların toplumsal cinsiyet rolleri doğrultusunda kültürel etkenlerin de etkisiyle sert, güçlü ve heteroseksüel olan erkeklik rolünü içselleştirerek kendi devamlılığını ve iktidarını sürdürme ihtiyacının eşcinsel bireylere yönelik olumsuz tutumu sürdürmede etkili olduğu belirtilmektedir^{10,23}. Bu çalışmada erkek öğrencilerin daha homofobik olmasının nedeninin erkeklerin geleneksel inançlar konusunda daha fazla baskı hissetmeleri, LGBT bireylerin varlığını bir tehdit ve toplumsal eril/dışil rolere aykırı olarak algılamalarından kaynaklandığı düşünülmüştür.

Ülkemizin Doğu Anadolu bölgesindeki şehirlerinden birinde yetişen öğrencilerin homofobik tutumlarının Marmara bölgesindeki şehirlerinden birinde yetişen öğrencilerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Pinto ve Nogueira (2016) hemşirelik öğrencileri ile yaptıkları benzer bir araştırmada kırsal alanlarda yaşayan öğrencilerin lezbiyenlere karşı daha fazla negatif tutumlarının var olduğunu göstermiştir⁴¹. Ülkemizde Marmara bölgesindeki şehirler LGBT bireylerin doğup büyüdüğü çevrede homofobik tutumlara maruz kalıp ailelerinden ayrılıp yaşamayı tercih ettiği şehirleri (özellikle de İstanbul'u) içinde barındırmaktadır. Bu nedenle bu bölgedeki şehirlerden gelen öğrencilerin LGBT bireylerle tanışma ve aynı ortamı paylaşma olasılığı artmaktadır. Bu sonuç aynı zamanda araştırmamız diğer bir bulgusu olan LGBT birey tanıdığı olan öğrencilerin homofobik tutumlarının tanıdığı olmayan öğrencilere göre daha düşük olmasını desteklemektedir. Araştırmanın bu bulgusu LGBT bireylerle tanışmanın, sosyal ortamlarda paylaşımda bulunmanın, iletişime geçmenin, öğrencilerin LGBT bireyleri daha iyi anlamalarına bağlı olarak homofobik tutumu azalttığı şeklinde yorumlanmıştır. Literatürde araştırmamızın bu bulgusu ile benzerlik gösteren çalışmalar yer almakta, LGBT bireylerle olumlu sosyal ilişkilerin ve tanışıklığın, bu kişilere yönelik olumlu tutum ve inançlarla ilişkili olduğu ve olumsuz tutumların değişmesine katkıda bulunduğu belirtilmektedir^{7,22,31,41-43}.

LGBT kavramını duyan ve LGBT kavramını doğru açıklayabilen öğrencilerin, kavramı daha önce hiç duymayan veya yanlış bilen öğrencilere göre homofobik tutumlarının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Benzer

şekilde Soner ve Altay'ın (2018) çalışmasında eşcinsellik hakkında bilgi sahibi olan öğrencilerin konu hakkında bilgi sahibi olmayanlara göre eşcinsellere daha olumlu bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır⁴⁴. Eşcinsellik konusuna mitlere inanmayan, konuyu bilimsel bilgiler ışığında araştıran ve doğru bilgileri öğrenen öğrencilerin eşcinsellere yönelik daha olumlu bir tutuma sahip olduğu söylenebilir.

LGBT bir bireye hemşirelik bakımı verme konusunda hastasının cinsel yönelimini anlamasına rağmen bunu hastası ile hiç konuşmadan bakımı sürdürmeye devam etme gibi hastasının cinsel boyutunu görmezden gelme davranışı sergileyen öğrenciler ile sunacağı tedavi ve bakımı olumsuz yönde değiştireceğini ifade eden öğrencilerin daha homofobik olduğu tespit edilmiştir. Görmezden gelme davranışının Türk toplumunda heteroseksüel ilişkilerin bile rahatça konuşulmadığı bir kültürde yetiştirilmeye bağlı olabileceği, sunacağı tedavi ve bakımı olumsuz yönde değiştiren öğrencilerin ise LGBT bireylere empati yapmadığı için böyle bir davranış sergileyebilecekleri düşünülmüştür. Sadıç ve Beydağ'ın (2018) yapmış oldukları çalışmada ise öğrencilerin %87.7'si gey/lezbiyen bireye bakım vermenin diğer bireylere bakım vermekten farklı olmadığını ifade etmiştir²². Ekitli ve Eroğlu'nun (2016), hemşirelik fakültesi öğrencileri ile yaptıkları çalışmada katılan öğrencilerin %51'inin eşcinsel hastaya bakım verirken zorlanmayacağını belirtmiştir⁴⁵. Gönenç ve Erenel'in (2017) çalışmasında, hemşirelik öğrencilerin %98.6'sı şimdiye kadar eşcinsel bir hastaya bakım vermediğini, %74.6'sı bakım verdiği bir hastasının kendine eşcinsel olduğunu söylemesi halinde o hastaya karşı tutumun değişmeyeceğini belirtmiştir²³. Literatürdeki bu araştırmaların bulguları araştırmamız bulgusunu desteklememektedir. Bizim çalışmamızda ise öğrencilerin sadece %30.8'i LGBT bir hastaya bakım verirken hastasının cinsel yönelimi ile ilgili konuşabileceğini ve eşitlikçi bir bakım sürdürebileceğini ifade etmiştir. Bu sonuçlar, araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin LGBT bireylere bakım vermeye yönelik önyargılarının olduğunu göstermektedir. Bu sonuç her iki okulda da konu ile ilgili bir dersin olmaması, sadece ruh sağlığı ve hastalıkları hemşireliği dersinde konunun geçmesinin öğrencilerin önyargılarını kırmada yetersiz kalması, okulların bulunduğu illerde LGBT bir hastaya bakım verme fırsatlarının olmamasından kaynaklandığı şeklinde yorumlanmıştır.

Homoseksüelliğin nedenine ilişkin hiçbir fikri olmayan öğrencilerin homoseksüelliğin nedeninin bireyin tercihi olduğunu düşünen öğrencilerden daha homofobik olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu çalışmanın diğer bir bulgusu olan LGBT konusunda bilgi sahibi olma ile ilişki olduğu ve konu ile ilgili bilginin homofobik tutumu azalttığı şeklinde yorumlanmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin tanımlayıcı özellikleri ile EBÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$). Yanlızca öğrencilerin LGBT bireye bakım verme konusunda LGBT bireyle cinsel yönelimini paylaşım bakımını aynı şekilde sürdüren öğrencilerin empatik beceri toplam puan ortalaması, nasıl bir hemşirelik bakımı sergileyeceğini bilmeyen

öğrencilerden istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$).

Hemşirelikte empati kurabilme becerisine sahip olmak, hasta bireyi doğru anlamaya, gereksinimleri doğru ve tam bir şekilde belirleyip gereksinimler doğrultusunda karar vermeye yardımcı olan önemli bir yetkinliktir. Hemşire tarafından anlaşıldığını, önemsendiğini, değer verildiğini hissedilen birey hemşirenin bireye özgü bu bakımı ile olumlu tedavi edici atmosferde kaliteli bakım almış olur²⁸. Özel bakım gereksinimi olan grupların başında gelen LGBT bireylere verilen sağlık hizmetinin düzeyini iyileştirmek için de, hemşirelik öğrencilerinin LGBT bireylere yönelik pozitif tutum ile birlikte empatik yaklaşım becerilerinin geliştirilmesi önemlidir⁴⁶⁻⁴⁸. Literatürde sağlık bakımında empatik etkileşimlerin hasta sonuçları üzerindeki olumlu yönde etkileri olduğu bildirilmiştir⁴⁹⁻⁵¹.

Empatik tutum ile hemşirelik bakımı sunmak hemşirelik mesleği için oldukça büyük önem taşımaktadır. Ancak literatür hemşirelik öğrencilerinin empatik yaklaşım becerilerinin istenilen seviyelerde olmadığını ancak eğitimle geliştirilebildiğini göstermektedir⁴⁶⁻⁴⁸.

Hemşirelik öğrencilerindeki homofobik tutumları önlemede empatik becerilerin geliştirilmesi önemli olacaktır. Empatik beceri bireyin içinde bulunduğu durumu anlayıp ona geri bildirim vermeyi gerektirir. Öğrencilerin "Hastanın cinsel yönelimi ile ilgili konuşabilir ve eşitlikçi bir bakım sürdürürdüm" ifadesi empatik bir tepkiye örnek gösterilebilir. LGBT bireylere empati kurabilen öğrencilerin bireyi anlama çabasının daha az homofobik tutum sergilemelerine neden olacağı düşünülmüştür.

SONUÇ ve ÖNERİLER

LGBT bireyler ile karşılaşma ihtimali toplu ortalamasının üzerinde olan hemşirelik öğrencilerinde homofobik tutumun yüksek olduğu belirlenmiştir. Sağlık sisteminde LGBT bireylerin hasta-hemşire ilişkisinde olumsuz deneyimler yaşamaması için geleceğin sağlık bakım vericileri olan hemşirelik öğrencilerinin LGBT bireylere bilimsel bilgiler ışığında önyargısız ve eşitlikçi bakım sunabilmeleri, farklı cinsel yönelimleri olan bireylere yönelik tutumlarının farkında olmaları gerekmektedir. İki farklı üniversitenin hemşirelik bölümü öğrencileri ile yürütülen bu çalışmada; kadın cinsiyetinde olma, sınıf, Marmara bölgesinde yaşama, LGBT kavramını bilme, LGBT bireyle tanışıklığının olması, LGBT bireye verdiği bakımda ayrımcılık yapmama öğrencilerin eşcinsel bireylere yönelik homofobik tutumlarını olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir. Empatik beceri düzeyi üzerinde ise yanılsza LGBT bireye bakım verme yaklaşımının etkili olduğu ve homofobik tutum ile empatik beceri arasında anlamlı olmayan negatif bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda araştırmanın H₁ hipotezi doğrulanmış, H₂ hipotezi red edilmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda erkek öğrencilerdeki homofobik tutumların nedenlerinin derinlemesine araştırılması amacıyla yeni çalışmaların yapılması, hemşirelik eğitim müfredatlarında konuya yönelik dersler konularak iyileştirme yapılması ve öğrencilerde cinsel yönelimler konusunda farkındalık oluşturulması gerektiği düşünülmektedir. Öğrencilere

eşcinsel bireylerin sağlık hakkı, gereksinimleri ve bakımları, cinsel kimlik, cinsel yönelim ve eşcinselliğe dair mitler ile ilgili konularda verilecek eğitimlerin, empatik beceri kazandırmak için yapılacak eğitimlerde LGBT bireylere yönelik uygulamaların, öğrencilerin homofobik tutumları üzerine olumlu etki edebileceği düşünülmektedir.

Etik Kurul Onayı (Kurul adı, tarih ve sayı no): Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanlığı Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulundan izin alınmıştır. Karar Tarihi 03.09.2018, Karar No:14/15

Çıkar Çatışması: Yoktur.

Finansal Destek: Yoktur.

Katılımcı Onamı: Hemşirelik öğrencilerinden bilgilendirilmiş onam alınmıştır.

Yazar katkıları

Araştırma dizaynı: PÇÖ

Veri toplama: PÇÖ, SD

Verilerin analizi: PÇÖ

Literatür araştırması: PÇÖ, SD

Makale yazımı: PÇÖ, SD

Teşekkür: Yazarlar araştırmaya katılan tüm hemşirelik öğrencilerine teşekkür etmektedir.

Ethics Committee Approval: Approval was obtained from Trakya University Faculty of Medicine Dean's Scientific Research Ethics Committee (Decision Date: 03.09.2018, Decision number:14/15).

Conflict of Interest: Not reported.

Funding: None.

Exhibitor Consent: Informed consent was obtained from nursing students.

Author contributions

Study design: PCO

Data collection: PCO, SD

Data analysis: PCO

Literature search: PCO, SD

Drafting manuscript: PCO, SD

Acknowledgement: The authors thank all nursing students who participated in the study.

KAYNAKLAR

1. Orgel H. Improving LGBT cultural competence in nursing students: An integrative review. *ABNF J.* 2017;28(1):14-8.
2. Toplumsal Dayanışma İçin Psikologlar Derneği. Psikologlar için LGBTİ'lerle (lezbijen, gey, biseksüel, trans, interseks) çalışma kılavuzu. [Internet]. 2017 [Erişim Tarihi 29 Ekim 2021]. Erişim adresi: <https://www.stgm.org.tr/sites/default/files/2020-09/todaptan-psikologlar-icin-lgbtilerle-calisma-kilavuzu.pdf>
3. Rubinstein G. The decision to remove homosexuality from the DSM: Twenty years later. *Am J Psychother.* 1995;49(3):416-27.
4. World Health Organization. The ICD-10 classification of mental and behavioural disorders: Clinical descriptions and diagnostic guidelines. [Internet]. 1992. [Erişim Tarihi 29 Ekim 2021]. Erişim adresi: https://www.who.int/classifications/icd/en/blu_ebook.pdf

5. The World Psychiatric Association. Position statement on gender identity and same-sex orientation, attraction, and behaviours. [Internet]. 2019. [Erişim Tarihi 29 Ekim 2021]. Erişim adresi: http://www.wpanet.org/detail.php?section_id=7&content_id=1807.
6. Nieto-Gutierrez W. et al. Factors associated with homophobia in medical students from eleven Peruvian universities. *Rev Colomb Psiquiatr (Engl Ed).* 2019;48(4):208-14.
7. Şah U. Eşcinselliğe, biseksüelliğe ve transseksüelliğe ilişkin tanımlamaların homofobi ve LGBT bireylerle tanışıklık düzeyi ile ilişkisi. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi.* 2012;32:23-48.
8. Obeid S, Haddad C, Salame W, Kheir N, Souheil HS. Correlates of homophobic attitudes in Lebanon: Results of a cross-sectional study. *J Homosex.* 2020;67(6): 844-62.
9. Ummak E, Toplu-Demirtaş E, Jessen RS. Untangling the relationship between internalized heterosexism and psychological intimate partner violence perpetration: A comparative study of lesbians and bisexual women in Turkey and Denmark. *J Interpers Violence.* (in press). 2021. <https://doi.org/10.1177/08862605211004108>
10. Yüksel R, Arslantaş H, Eskin M, Kızılkaya M. Hemşire öğrencilerin eşcinsel bireylere yönelik tutumlarını etkileyen faktörler. *Yeni Symposium.* 2020;58(1):18-25.
11. Papadaki V, Plotnikof K, Gioumidou M, Zisimou V, Papadaki E. A comparison of attitudes toward lesbians and gay men among students of helping professions in Crete, Greece: The cases of social work, psychology, medicine, and nursing. *J Homosex.* 2015;62(6):735-62.
12. Lim FA, Hsu R. Nursing students' attitudes toward lesbian, gay, bisexual, and transgender persons: An integrative review. *Nurs Educ Perspect.* 2016;37(3):144-52.
13. Radix A, Maingi S. LGBT cultural competence and interventions to help oncology nurses and other health care providers. *Semin Oncol Nurs.* 2018;34(1):80-9.
14. Ekmekci PE. Do we have a moral responsibility to compensate for vulnerable groups? A discussion on the right to health for LGBT people. *Med Health Care and Philos.* 2017;20:335-41.
15. Bilgiç D, Dağlar G, Sabancıoğulları S, Özkan SA. Attitudes of midwifery and nursing students in a Turkish university toward lesbians and gay men and opinions about healthcare approaches. *Nurse Educ Pract.* 2018;29:179-84.
16. Aslan F, Şahin NE, Emiroğlu ON. Turkish nurse educators knowledge regarding LGBT health and their level of homophobia: A descriptive-cross sectional study. *Nurse Educ Today.* 2019;76:216-21.
17. Geyik, O. Türkiye'de dezavantajlı gruplara yönelik yapılan mali yardımlar üzerine bir inceleme. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi.* 2020;20(1):52-66.
18. Yılmaz V, Demirbaş HB. Türkiye Büyük Millet

- Medisi'nde lezbiyen, gey, biseksüel ve trans (LGBT) hakları gündeminin ortaya çıkışı ve gelişimi: 2008–2014. *Alternatif Politika*. 2015;7(2):230-56.
19. Engin C. LGBT in Turkey: Policies and experiences. *Soc. Sci.* 2015;4(3):838–58.
 20. Bostancı Daştan, N. The attitudes of nursing students towards lesbians and gay males in Turkey. *Int. J. Nurs. Pract.* 2015;21(4):376–82.
 21. Unlu H, Beduk, T, Duyan V. The attitudes of the undergraduate nursing students towards lesbian women and gay men. *J Clin Nurs.* 2016;25(23-24):3697-706.
 22. Sadiç E, Beydağ KD. Hemşirelik öğrencilerinin lezbiyen ve geylere yönelik tutumları ve etkileyen faktörler. *Hemşirelik Bilimi Dergisi*. 2018;1(2):05–13.
 23. Gönenç IM, Erenel AŞ. Determining homophobic attitudes of nursing students in Turkey and the factors affecting them. *Clin Exp Health Sci.* 2019;9:21-8.
 24. Soner G, Altay B. Hemşirelik bölümü son sınıf öğrencilerinin eşcinsellere yönelik tutumu. *JoSHES*. 2018;3(2):17-24.
 25. Beycan-Ekitli G, Çam MO. Bakım sürecinde zorlandığımız alan LGBTI'ye yönelik bir gözden geçirme. *Psikiyatri Hemşireliği Derg.* 2017;8(3):179-87.
 26. Chaux E, Manuela L. Homophobic attitudes and associated factors among adolescents: A comparison of six Latin American countries. *J Homosex.* 2016;63(9): 1253-76.
 27. António R, Guerra R, Moleiro C. Having friends with gay friends? The role of extended contact, empathy and threat on assertive bystanders behavioral intentions. *Revista PSICOLOGIA*. 2017;31(2):15-24.
 28. Tuğut N, Gölbaşı Z. Sexuality assessment: Suggestions for nurses and clinical strategies. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*. 2014;11(2):59-64.
 29. Özcan A, Özdil K, Bulucu Büyüksoy GD, Küçük Öztürk G. The attitudes of nursing students toward gay and lesbian individuals in Turkey: Stigmatization. *International Journal of Caring Sciences*. 2021;14(2):1160-9.
 30. Hudson W, Ricketts W. A strategy for measurement of homophobia. *J Homosex.* 1980;5:357-72.
 31. Sakallı N, Ugurlu O. Effects of social contact with homosexuals on heterosexual Turkish university students' attitudes toward homosexuality. *J Homosex.* 2001;42(1):53-62.
 32. Dökmen Ü. Empatinin yeni bir modele dayanılarak ölçülmesi ve psikodrama ile geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. 1988;21(1):155-90.
 33. Demir MK. Sınıf öğretmeni adaylarının empati becerilerinin incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2012;(33):107-21.
 34. Ciocca G, Tuziak B, Limoncin E, Mollaioli D, Capuano N, Martini A, et al. Psychoticism, immature defense mechanisms and a fearful attachment style are associated with a higher homophobic attitude. *J Sex Med.* 2015;12(9):1953-60.
 35. Strong KL, Folse VN. Assessing undergraduate nursing students' knowledge, attitudes, and cultural competence in caring for lesbian, gay, bisexual, and transgender patients. *J Nurs Educ.* 2015;54(1):45-9.
 36. Hemşirelik Andi. [Internet]. 2021 [Erişim Tarihi 29 Ekim 2021]. Erişim adresi: <http://hemsirelik.akdeniz.edu.tr/hemsirelik-andi/>
 37. Ng CG, Yee A, Subramaniam P, Loh HS, Moreira P. Attitudes toward homosexuality among nursing students in a public university in Malaysia: The religious factor. *Sexuality Research and Social Policy*. 2015;12(3):182-7.
 38. Saraç L, Toprak N. Sporcu kimliği ve homofobi ilişkisinin sporcu üniversite öğrencisi adayları örneğinde incelenmesi, *Sportmetre*. 2017;15(2):79-84.
 39. Bakır Ayğar B, Gündoğdu M, Ayğar H. Mersin üniversitesi eğitim fakültesi öğrencilerinin eşcinsellere yönelik tutumları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2015;8(41):769-77.
 40. Kara Y. Sosyal hizmet öğrencilerinin homofobik tutumlarının belirlenmesi, *Sosyal Çalışma Dergisi*. 2018;2(1):16-27.
 41. Pinto D, Nogueira C. Portuguese nursing students' attitudes towards lesbians: From prejudice to recommendations for change. *Trends in Psychology*. 2016;24(3): 805-14.
 42. Rowiak SR. Factors related to homophobia among nursing students. *Journal of Homosex.* 2015;62(9):1228-40.
 43. Bozkurt F, Korkut-Owen F. University students' attitudes toward homosexuals. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*. 2020;10(58):495-513.
 44. Soner G, Altay B. Hemşirelik bölümü son sınıf öğrencilerinin eşcinsellere yönelik tutumu. *JoSHES*. 2018;3(2): 17-24.
 45. Ekitli BG, Eroğlu S. Bir hemşirelik fakültesi öğrencilerinin eşcinselliğe ilişkin görüş ve tutumları. IV. Uluslararası VIII. Ulusal Psikiyatri Hemşireliği Kongresi, Kongre Kitabı. 2016;267.
 46. Heidke P, Howie V, Ferdous T. Use of healthcare consumer voices to increase empathy in nursing students. *Nurse Educ Pract.* 2018;29:30-4.
 47. Burke SE, Dovidio JF, Przedworski JM, Hardeman RR, Perry P, Phelan SM, et al. Do contact and empathy mitigate bias against gay and lesbian people among heterosexual first-year medical students? A report from the medical student CHANGE study. *Acad Med.* 2015;90(5):645-51.
 48. Maruca AT, Diaz DA, Stockmann C, Gonzalez L. Using simulation with nursing students to promote affirmative practice toward the lesbian, gay, bisexual, and transgender population: A multisite study. *Nursing Educ Perspect.* 2018; 39(4): 225-9.
 49. Porr C, Drummond J, Olson K. Establishing. Therapeutic relationships with vulnerable and potentially stigmatized clients. *Qual Health Res.* 2012;22(3):384-96.
 50. Kahrıman I, Nural N, Arslan U, Topbas M, Can G, Kasim

- S. The effect of empathy training on the empathic skills of nurses. Iran Red Crescent Med J. 2016; 18(6):e24847.
51. Kataoka H, Iwase T, Ogawa H, Mahmood S, Sato M, DeSantis J, et al. Can communication skills training improve empathy? A six-year longitudinal study of medical students in Japan. Med Teach. 2019;41(2):195-200.